

КОЈЕ ЈЕДИНИЦЕ ТРЕБА ДА БУДУ ПОЗАДИНСКО-СНАБДЕВАЧКИ ОРГАНИ У РАТУ

Снабдевање је утолико брже и лакше (али не и сигурније) уколико се обавља преко што мањег броја веза и степена по хоризонталној и вертикалној линији. Међутим, сигурност не зависи само од броја веза и степена, већ и од земљишта, безбедности саобраћаја, врсте транспорта, стања комуникација, распореда резерви, елементарних непогода, брзине операција, итд. При томе је сасвим разумљиво да ће снабдевање бити утолико сигурније уколико су комуникациски правци (додељени појединим јединицама за снабдевање) краћи. Ово је могуће постићи повећавањем броја снабдевачких степена.

Питање које јединице (од највиших до најнижих) треба да буду и снабдевачки органи није ново. О њему се данас доста дискутује, али мало пише, како у иностраној тако и нашој штампи. При томе се на основу искустава из Другог светског рата испољава тенденција да се смањи број снабдевачких посредника, што омогућава јаче увођење аутомобилског, а делом и ваздушног транспорта. На ово нарочито наводе чињенице познате из снабдевања савезничких армија на афричком и италијанском војишту, а и Немачке армије на Источном фронту у току Другог светског рата, када је број снабдевачких степена био приметно смањен. Тада је било случајева да су се потребе из армиских складишта — база¹⁾ дотурале чак до пукова и појединих батаљона. У Корејском рату снабдевање је из дубине ишло чак до најистакнутијих делова на фронту, било да су за транспорт употребљавани камиони, авиони или хеликоптери. Ово, истина, не потврђује да је број снабдевачких степена био знатно смањен, већ само наводи на закључак да је овакав начин снабдевања примењиван онда када се дотур из дубине могао спроводити на већој релацији без преговара, тј. када су комуникације то дозвољавале.

Циљ ми је да у овом чланку размотрим питање снабдевачких степена по вертикалној линији, тј. од снабдевачких органа чете, па до највиших органа на фронту и у позадини. При томе ћу најпре у најкраћим цртама изнети предности и недостатке једног и другог система снабдевања, тј. предности и недостатке система када постоји већи, односно мањи број степена снабдевачких органа.

¹⁾ Данас је правилније рећи складиште, јер базе као организоване и тесно повезане целине вероватно више неће постојати. Разна дејства у непријатељској позадини са земље и из ваздуха, као и евентуална употреба нуклеарног наоружања, натераће да се база просторно подели на велики број међусобно слабо повезаних делова.

Код већег броја степена предности су ове: правци снабдевања су краћи, а самим тим и дотур сигурнији; одржавање комуникација је лакше; контрола саобраћаја је ефикаснија и лакша; већи број старшина је непосредно одговоран за снабдевање и покретне материјалне резерве су ешелониране у више инстанца, што обезбеђује њихову већу сигурност и захтева мањи број транспортних средстава код појединих јединица за њихово ношење. Међутим, код оваквог система снабдевања је спорије и теже, јер захтева већи број претовара; сам систем је знатно скупљи, јер захтева већи број снабдевачких органа, јединица и установа, а нарочито транспортних средстава; недовољна је експлоатација (искоришћење) моторизованих транспортних средстава, нарочито у погледу искоришћења даљине у једној тури дотура; врло често, када то комуникације дозвољавају, транспорт нижих јединица остаје неискоришћен, пошто се тада дотур (без претовара) врши непосредно за 2—3 степена ниже. Према томе, предности и недостаци система са већим бројем степена снабдевачких органа, начелно, стоје у реципрочном односу према особинама система са мањим бројем ових органа.

У даљем излагању размотрићу случајеве када су сви снабдевачки органи формациски обезбеђени својим транспортним средствима, која им омогућавају преношење покретних резерви и свакодневни непрекидан рад у дотуру и евакуацији. Затим ћу се осврнути на примере када поједини снабдевачки органи немају своја транспортна средства, већ дотур и евакуацију за њих врше транспортна средства других (обично виших) јединица. Овакви су се случајеви дешавали у Другом светском рату (код америчке и енглеске војске), а и у току Првог светског рата (на Западном и Солунском фронту).

Пратећи историски развој појединих армија готово се редовно уочава да је упоредо са повећавањем броја степена јединица растао и број степена у снабдевању, и да се при томе као правило примењивало схватање да свака нова виша јединица треба да буде и нови виши снабдевачки орган. Код овога се увек држало начела: свака формирана јединица треба да буде способна за самосталан живот и рад у рату, али су често пренебрегаване могућности да ове јединице могу да снабдевају и виши снабдевачки органи. Сада се често занемарују и достигнућа савремене технике (нарочито транспортних средстава — аутомобила, транспортне авијације и хеликоптера) у вези са све обимнијом изградом квалитетних путева, као и могућности кретања моторизованог транспорта и ван путева. Такође се заборавља и на чињенице да се бројно стање људи и стоке, код јединица савремених армија, знатно смањило услед наглог развоја новог наоружања и технике, као и да се број самих јединица и њихових материјалних потреба из дана у дан све више повећава. Све ове чињенице су битно измениле структуру борбеног поретка и нарочито утицале на ширину његовог фронта и ешелонирање по дубини.

У последње време често се покретало питање да ли корпус треба да буде снабдевачки орган или не. Ово се питање, у већини случајева, разматра изоловано, а не у склопу постојеће целокупне

организације. При томе се често као главни разлог за тврђење да корпус треба да буде снабдевачки орган наводи чињеница да је то био готово редован случај код разних армија у Другом светском рату. Из искуства је познато да све јединице не морају, па често и не треба да буду снабдевачки органи. А, ако би се стало на гледиште да корпус треба да буде снабдевачки орган, онда се одмах намеће и питање: да ли то треба да буду и сви остали нижи и виши органи од корпуса?

При овој разматрању треба имати у виду да се овде ради више-мање о нормалном начину ратовања на маневарском земљишту, да овде треба бити и врло еластичан, како нередовне — изванредне појаве (а њих је било и биће) не би изазвале тешкоће у снабдевању, да за такве случајеве важе специјални поступци којима одговара и друга организациско-формациска структура јединица и да се ово питање не сме разматрати изоловано, већ једино у склопу целине. Дакле, треба донети закључке о томе да ли и која јединица треба или не треба да буде уједно и снабдевачки орган и у коме обиму, тј. да ли за све врсте материјалног обезбеђења или само за извесне, и за које.

Мислим да питање чете као основне јединице не треба уопште разматрати, јер је решено онако како је то стварно и могуће. Чета, строго узев, и није снабдевачки орган, већ је само посредник (извршилац) вишег снабдевачког органа (батаљона или пука). Ово је питање скоро у свим армијама решено на исти начин на основу ратних искустава.

Батаљон безусловно треба да буде снабдевачки орган, и то само за два основна вида снабдевања: муницију и храну. У батаљону, нормално, треба да се кува храна, ако се то не би чинило код чете, што у рату може да буде чешћи случај. Зато су батаљонске кухиње тако устројене да се могу лако делити. Резерве у храни и муницији треба да буду минималне, тј. толике да се бар у току једног нормалног борбеног дана не морају попуњавати за време видеља. По искуствима у Другом светском рату у току једног борбеног дана трошило се обично око 0,3—0,5 б/к. Према томе, довољно је да у батаљону буде 1 д/о хране и до 0,50 б/к муниције. У случајевима веће потрошње треба раније предвидети и обезбедити потребну количину или, у крајњој нужди, попуну извршити и у току дана.

О томе да ли и пук треба да буде снабдевачки орган или не може се озбиљно дискутовати. Ово је питање у тесној вези са другим питањем, наиме, да ли су снабдевачки органи дивизија и корпус; или је то само дивизија, односно само корпус. У нападу, под нормалним условима, отстојање дивизиске базе од пуковске износи око 4—6 км, корпусне од дивизиске 15—20 км и армиске од корпусне око 30—40 км. У одбрани је дивизиска база од пуковске удаљена 8—10 км, корпусна од дивизиске 25—30 км, а армиска од корпусне 30—40 км. Ако би снабдевачки органи били и пук и дивизија, онда би пун ланац дотура дивизија — пук износио у нападу око 8—12, а у одбрани 16—20 км. Оваква дужина ланца дотура одговара коњском транспорту без већег напрезања, али се при томе мора имати у виду одужавање овог ланца у току нападних операција. За аутомобилски транспорт оваква

удаљења претстављају скроз неекономично искоришћење возила. Међутим, данас ће у највише случајева, с обзиром на јак развој комуникација и аутомобилизма (аутомобили се успешно крећу и ван путева), на ланцу дотура од дивизије до пука моћи да се употребљава и аутомобилски транспорт. Под претпоставком да се из дивизиске базе потребе дотурају директно до батаљона, пун ланац дотура би се повећао за око 6—8 км у нападу, односно за 8—10 км у одбрани, што значи да би тада пун ланац од дивизиске базе до батаљона износио око 14—20 км у нападу и око 25—30 км у одбрани. При оваквом разматрању јасно се испољава могућност да би пук, ако би се дотур вршио камионом од дивизије до батаљона, могао и да изостане као снабдевачки орган. Стање путева на батаљонском обично је горе него на пуковском рејону а позадински делови батаљона размештени су у сфери јаке артиљериске ватре. Повећавање покретних материјалних резерви батаљона учинило би га мање покретним. Поред овога, дужина ланца дотура и могућност дотура нису једини (ни битни) услови за решење да ли ће нека јединица бити или не снабдевачки орган, јер на то утичу и други тактичко-оперативни и позадински чиниоци. Према овоме сматрам да ће се изузетно вршити дотур од дивизиске базе директно до батаљона, и то углавном у припремној фази операција, код стабилизације фронтава, а често и на планинском земљишту (где је ширина фронта батаљона велика, и када на фронт изводе добре комуникације). С обзиром на досадашња искуства, на улогу пука у извршењу разних тактичких задатака и на потребу његове самосталности, сматрам да пук треба увек да буде снабдевачки орган и да има свој запрежни транспорт. С друге стране, дотур код виших јединица (дивизија или корпуса) треба увек да иде до батаљона кад год то прилике дозвољавају. Ако би и дивизија и корпус били снабдевачки органи, онда треба размотрити могућност смањења покретних резерви муниције и погонског материјала пука, али тако да то смањење осетно не смањи његову самосталност у борби.

Пошто се на појединим фронтovima (где то дозвољавају комуникације и земљиште) пуковски транспорт може заменити аутомобилским, треба бити еластичан у формирању транспортних средстава и за поједине фронтове предвидети већи број резервних транспортних колона, чији би састав најбоље одговарао карактеру војишта и броју јединица. Чак и онда када се потребе из дивизије или корпуса дотурају директно до батаљона, пук и даље остаје снабдевачки орган.

По моме схватању, дивизија треба да буде снабдевачки орган зато што је она — као виша тактичка здружена јединица — способна за извршавање разних тактичких (а често и оперативних) задатака на засебним правцима, као што је то често био случај у току НОР-а, а и код српске војске у ратовима 1912—18 године. Поред тога, дивизија — за разлику од корпуса или армије, има свој стални формацијски састав за који треба унапред усталити не само материјалне потребе већ и састав снабдевачких органа, количине покретних резерви разних видова снабдевања и одговарајућа транспортна средства. Дивизије треба да буду снабдевачки органи нарочито онда када то нису

корпуси, пошто тада дужина пуног ланца дотура између армије и дивизије износи у нападу 90—120 км, а у одбрани 120—140 км, што за аутомобилски транспорт одговара ноћном покрету од 6—8 часова. Из развоја страних армија види се да је дивизија (од свога постанка па до данас) свуда била један од основних снабдевачких органа у армији, мада је и она кроз свој историски развој претрпела разне промене у својој организациско-формациској структури. Повећање покретних резерви дивизија не долази у обзир и у случајевима када корпус није снабдевачки орган, пошто би свако такво повећање ишло само на штету маневарске способности дивизије. Из армиске базе моћи ће се, готово редовно, у току једне ноћи попунити дивизиска база недостајућим потребама бар за један борбени дан. Затим, треба имати у виду да дивизија, с обзиром на своја расположива средства, може издржати и прекид у снабдевању од 2—3 дана, као и то да је дотур од армије или корпуса до дивизије лакши него унапред ка пуку и батаљону, јер су комуникације у дубини сигурније и боље.

Најинтересантније је питање корпуса као снабдевачког органа. По овоме постоје разна гледишта, нарочито код армија које раније нису имале корпусе. Мени изгледа да се овде више ради о теориском гледању приликом разних дискусија, при чему се занемарују практичне потребе. Једни сматрају да корпус неће бити способан за самосталан живот и рад ако не буде уједно и снабдевачки орган, други за то наводе као разлог велику ширину фронта корпуса, удаљење армиске базе, слабу комуникативност и испресецаност земљишта. Међутим, при разматрању овог питања треба имати у виду ово:

1) да ли је корпус устаљена формациска јединица сталног или променљивог састава;

2) да ли је корпус самостална (оперативна или тактичка) јединица или дејствује у саставу више и које оперативне јединице (армије, групе армија, фронта или непосредно под ВК); и

3) да ли корпус дејствује на самосталном операциском правцу у саставу армије или ван ње.

Сада, на основу искуства из Другог светског рата, можемо имати углавном два случаја: прво, да је корпус самостална оперативна јединица која дејствује на самосталном операциском правцу, ван састава армије, а под непосредном командом неке више оперативне или стратегиске јединице, и друго, да је корпус у саставу армије. У овом другом случају корпус може да има оперативну или тактичку улогу, што зависи од његовог задатка, од тога да ли он дејствује на самосталном правцу у склопу операциског правца армије или не. Корпус ће ређе дејствовати ван састава армије, док ће други случај бити мање-више нормалан, па ћу њега и узети као основ за даља разматрања.

Кад је у саставу армије, корпус, по моме мишљењу, не би требало да буде снабдевачки орган. Пун ланац дотура између армиске и корпусне базе износи у нападу око 60, а у одбрани око 90 км. Ако корпусна база не би постојала, онда би овај ланац до дивизиске базе износио у нападу 90—120 км, а у одбрани 120—140 км. Дакле, пун ланац дотура између армиске и дивизиске базе потпуно одговара мо-

гућностима редовног снабдевања, нарочито данас када је ноћно кретање аутомобилског транспорта знатно брже но раније. Ако се само ове чињенице узму у обзир, онда се може закључити да корпус, када дејствује у саставу армије под нормалним условима (маневарско земљиште, мање-више нормална ширина фронта, релативно добра проhodност и нормално удаљење од армиске базе), не мора да буде снабдевачки орган. Ако би корпус у оваквим условима био снабдевачки орган, онда би његова формација (нарочито у погледу транспорта) била веома скупа, стим што ни његов ни дивизиски транспорт у већини случајева не би били рационално искоришћени. Поред овога, корпус као тактичко-оперативна јединица (састављена за сваки посебан случај према циљу и задатку) не би имао ону тактичку и оперативну покретљивост и слободу у раду који се иначе захтевају од овакве јединице. Не треба заборавити да формирање корпуса нису изазвале материјалне тешкоће у обезбеђењу редовног снабдевања већ на првом месту оперативно-тактички разлози.

Потреба да се за корпус у целини или за неке од његових дивизија формира одељак армиске базе јавља се у случајевима када корпус има велику ширину фронта, када је удаљење од армиске базе прилично велико, а комуникациска веза доста слаба (без обзира да ли дејствује на маневарском или планинском земљишту), итд. Понекад се овај проблем може решити и пребацивањем корпуса (дивизија) на базу суседне или више јединице(например, армије). Поменути одељак редовно би снабдевала армиска база армије којој корпус органски припада, а може га снабдевати и нека од суседних, па и виших јединица непосредно из позадине. На овај се начин скраћује веза између армиске и дивизиских база и обезбеђује снабдевање све дотле док за њим има потребе. Зато не видим какве би разлике биле у овом случају и онда кад би корпус био снабдевачки орган. Одељак армиске базе може да буде различито обезбеђен и у погледу количина и у погледу врста материјалних потреба. Попуну дивизиских база може да врши армиски транспорт додељен том одељку, или дивизиски транспорт, што све, наравно, зависи од конкретних услова, јер су и у Другом светском рату примењивани разни начини који су најбоље одговарали тадашњим потребама. Састав армиске базе мора да буде јачи (нарочито у погледу транспорта) када сами корпуси нису снабдевачки органи, али ни издалека толико колико би било потребно када би сваки корпус у саставу армије био и снабдевачки орган. Зато сматрам да корпуси (који дејствују у саставу армије) увек могу бити материјално обезбеђени било да се потребе дивизијама дотурају непосредно из армиске базе или у специфичним случајевима од одељка армиске базе, који може бити непосредно потчињен команданту базе или команданту корпуса. Иако је први случај несумњиво бољи и редован, тиме се, ипак, не искључује и могућност примене и другог начина, нарочито на јаче издвојеним правцима и када се корпус ослања на суседну или неку другу базу у позадини. Иако сматрам да корпус у овом случају не треба да буде снабдевачки орган, ипак сам мишљења да у штабу корпуса треба да постоје извесни органи неких служби

материјалног обезбеђења. Зато у корпусу неминовно треба да постоји једно мање тело које би се бавило снабдевањем у целини свих потчињених дивизија и осталих непосредно подређених јединица. Ово би тело имало помоћну улогу — више контролно-инспекционог карактера — а састојало би се од органа основних видова снабдевања. Пошто корпуси у склопу армије немају стални формацијски састав (обично се састоје од 2—5 дивизија) било би тешко одредити састав њихових снабдевачких органа, сем ако се не би узела максимална формација, што би било и сувише скупо (и за економски јаке државе), а и знатно би смањивало маневарску способност корпуса. Овај се проблем појављује као недостатак и код армија, али је ту он само израз нужде, пошто других бољих решења нема. Пошто је број армија мањи од броја корпуса и пошто се о њиховом саставу и броју још за време мира може расправљати са више сигурности него о саставу корпуса, то се према месту употребе појединих армија могу благовремено предузимати одговарајуће снабдевачке мере. Снабдевање непосредних корпусних делова ван састава дивизија и јединица ојачања вршило би се на сличан начин као и код дивизија за њихове делове ван састава пукова. Познато је да се потребе из одељка армиске базе не морају дотурати директно до дивизијских база, већ само до претоварних станица, одакле дивизије својим или додељеним транспортном врше дотур до својих односно до пуковских база.

Такође је могуће да се корпус налази ван састава армије под непосредном вишом оперативно-стратегиском јединицом, а таквих је примера било доста и у нашем НОР-у. Овакви ће случајеви нарочито бити чести на планинском земљишту (где су операциски правци изразито одвојени, а делови фронта јако испресецани), у одбрани на нарочито широким фронтovima, итд. При овоме се појављује као неминовна потреба (нарочито на планинском земљишту и када је слабо стање комуникација у позадини) да и корпус буде снабдевачки орган. Пошто се овде корпус по својој самосталности и по додељеном задатку појављује као нека мала армија, то га као таквог треба и формирати. Корпуси који ће дејствовати као самостални у рату предвиђени су већ у миру ратним планом, док ће се други формирати у рату, када за њима настане потреба. За прве треба још у миру омогућити формирање њихових снабдевачких органа, а за друге формирање би се извршило тек у току рата.

Можда ће неко приметити: кад већ корпуси некад могу бити и снабдевачки органи, зашто их онда, као такве, одмах и не оформити, а употребити их за снабдевање само у случају потребе. Ово је тачно, али не и реално из раније наведених разлога. Код еластично постављених формација виших оперативних јединица не постоје неке нарочите тешкоће у рату да се у случају потребе неколико корпуса оформе и као снабдевачки органи.

Ако се узме у обзир колико ће корпуса у рату дејствовати у саставу армија а колико као самостални, и ако се претпостави да се дивизије готово редовно могу снабдевати из армиских база (а оне су то и досада чиниле), онда се јасно уочава да корпуси у саставу армије

не треба да буду снабдевачки органи. Други је случај кад су корпуси у већини самосталне оперативне јединице (ван састава армије) под командом фронта, групе армија и сл. При томе, треба имати у виду и нагли развој технике, нарочито у погледу моторизације армије (сада већ постоје моторна возила која се могу кретати и ван путева на успонима већим од 30°) и све веће проширење путне мреже.

У рату ће бити готово редовањ случај да ће се гро дивизија из I и II борбеног ешелона моћи директно снабдевати из армиске базе, и то дивизије II ешелона најчешће својим транспортом. За неке дивизије (обично крилне) или за цео корпус (ако је просторно удаљен и са слабијим комуникациским везама) формираће се одељак армиске базе. Ако би сви корпуси били оформљени као снабдевачки органи, онда би, с једне стране, њихова формација требала да буде веома еластично постављена (пошто они немају стални формацијски састав), а с друге стране, транспорт (и корпусни и дивизиски, а нарочито моторизовани) не би био довољно искоришћен. При томе код недовољно индустријски развијених земаља правилна и максимална експлоатација моторизованог транспорта има нарочиту улогу и значај.

По мом мишљењу закључак за корпусе, био би овај:

— корпуси који ће дејствовати у саставу армија не треба да буду снабдевачки органи, већ у таквим случајевима треба снабдевање спроводити од армије непосредно до дивизије;

— кад се појаве извесне тешкоће у нормалном снабдевању армије (ширина фронта преко 100 км, слаба комуникативност, велика удаљеност од армиске базе, одвојеност неког корпуса — дивизије природом земљишта, итд.), треба формирати одељке армиске базе и на њих ослонити одговарајуће јединице;

— корпусе, који се још у миру према ратном плану предвиђају за самостална дејства ван састава армија, треба оформити као снабдевачке органе;

— корпусе, којима ће се у току операција додељивати самостални задаци (на засебном операциском правцу, а ван састава армија), треба привремено оформити као снабдевачке органе. Зато снабдевачки органи армија и виших тела треба према својој формацији увек да имају могућности за ово. Нарочито је важно стално имати у резерви транспортна средства разних видова. Ово ће се утолико лакше остварити уколико се усвоји концепција да сви корпуси не морају једновремено да буду и снабдевачки органи.

Армија, по мом мишљењу, несумњиво треба да буде снабдевачки орган, с обзиром на карактер њених дејстава, састав, укупан број армија, организацију командовања и остало. Армије, као велике оперативне јединице, готово редовно дејствују на самосталним операциским, а врло често и стратeгиским правцима. Оне често стоје непосредно под Врховном командом или код великих војски више њих могу образovati фронт или групу армија.

Могло би се поставити питање: да ли армије треба да буду снабдевачки органи и у случају када су то већ корпуси? Моје је мишљење да је број корпуса велики да би они непосредно могли бити осло-

њени на снабдевачки орган виши од армије. При томе би било исувише веза и правци дотура би били често веома дугачки, пошто до корпусних база не би увек водиле железничке линије, те би се врло често употребљавао и аутомобилски транспорт, а за сваки корпус не би се могле одредити засебне комуникације, што знатно отежава снабдевање. Ако би армије биле у саставу фронта (групе армија), те тешкоће би се донекле умањиле, али би команда фронта морала да буде снабдевачки орган.

Армија је први снабдевачки орган који, по моме мишљењу, треба да има у своме саставу све видове снабдевања (свих служби и родова), све потчињене снабдевачке органе (јединице и установе) и одговарајућа материјална средства. Код корпуса, дивизија и одељака армиских база могла би се, поред основних видова снабдевања, повремено формирати и складишта осталих видова.

Све горе наведене чињенице доказују да армија апсолутно треба да буде снабдевачки орган. Ако између армија и база ВК нема других снабдевачких органа, онда се могу, према потреби, на појединим фронтovima формирати одељци база ВК (команде фронта, групе армија и т. сл.). Пошто сваки фронт има своје специфичности и капацитет, то треба ратним планом још за време мира за сваки поједини случај одредити потребан број база или њихових одељака, и решити одговарајуће детаље: њихов састав, количине материјалних резерви, дотације у транспорту и остало.

Врло је интересантно и актуелно питање, да ли сваки снабдевачки орган треба да има и у своме саставу сопствена транспортна средства. Ово, по моме схватању, у првом реду зависи од броја степена снабдевачких органа, развоја комуникациске мреже и степена обезбеђености транспортним средствима. Уколико има више снабдевачких органа и уколико су комуникације и транспорт бољи, утолико постоји већа могућност да поједини степени буду без сопствених формацијских транспортних средстава, тако да им се ова додељују према потреби или да за њихов рачун врши транспорт непосредно виша команда. У извесним случајевима јединице могу отступати од нормалног начина транспорта и снабдевати се сопственим транспортним средствима из база виших јединица. Ово се врло често дешавало у Другом светском рату, нарочито код јединица II ешелона и јединица у резерви. Немци су на Источном фронту у задње време у дивизијском ланцу дотура примењивали дотур „к себи“, а у даљој дубини „од себе“. Једна јединица је утолико самосталнија и сигурнија у обезбеђењу свог редовног снабдевања уколико располаже јачим сопственим транспортом. Али се, наравно, са овим не сме ићи у крајност, пошто не чини само ово њену самосталност.

Питање транспорта је уопште, веома деликатно, а поготово у земљама које не располажу довољним бројем транспорта — нарочито моторизованог. По моме мишљењу, закључно са пуком ово се питање уопште и не поставља, пошто батаљон и пук у своме саставу треба да имају стална формацијска транспортна средства, јачине и састава који одговарају задацима њихових снабдевачких органа. Транспорт

би на оним бојиштима где је комуникациска мрежа слаба за аутомобилски транспорт нормално требао да буде запрежни.

Решење овог питања код дивизије зависи од тога да ли је она или корпус снабдевачки орган или су то обоје једновремено. Када је дивизија снабдевачки орган, онда она треба да има и свој транспорт, и то за редован начин снабдевања. У изузетно тешким случајевима, када дивизиски транспорт не би могао задовољити потребе, исти би се морао појачати од стране вишег снабдевачког органа (корпуса или армије). Када су корпус и дивизија једновремено снабдевачки органи, онда би дивизија могла да има смањени транспорт. Дивизиски транспорт, начелно, треба да буде аутомобилски, но делом се може састојати и из запрежног транспорта, поготово ако то захтева земљиште (на коме ће се одговарајуће дивизије употребити). Транспорт код дивизија треба да буде у могућности да пребаци у две туре у току једне ноћи све покретне резерве којима дивизија располаже, што одговара пребацивању дивизиске базе за 20—30 километара. Када је дивизиски транспорт састављен само од аутомобила, онда се запрежни или товарни транспорт може додељивати из састава корпуса или армије.

Код корпуса који су снабдевачки органи могу наступити два случаја: или да сви имају свој сопствени транспорт или да га имају само они који дејствују ван састава армија. Мишљења сам да је друго решење боље. Логично је да корпуси који нису снабдевачки органи немају ни потребе за транспортом.

Кад је армија снабдевачки орган, она треба да има своја транспортна средства, и тада је треба нарочито ојачати транспортом, пошто је његово накнадно додељивање од стране виших команди, нарочито у току операција, веома отежано. Зато армија, поред свог формациског, треба да има и резервни транспорт, и то мешовитог састава (моторизовани, запрежни и товарни транспорт), што, наравно, зависи од тога на каквом ће се фронту поједина армија употребити.

Сматрам да мобилизацију транспортних средстава за јединице више од дивизије (корпус, армија, команда фронта, итд.) треба вршити засебно по појединим фронтовима и према потребама тих фронтова, стим што би се потпуно формиране транспортне јединице додељивале одговарајућим јединицама на самом фронту тек после завршене концентрације. Предности оваквог система попуне многобројне су, а нарочито у погледу веће брзине мобилизације, краћег концентрациског превозења и мањих измена у току операција.

При разматрању свих ових питања у односу на формирање тактичких и оперативних јединица стално се сукобљавају два основна захтева: тактичко-оперативни („што већа тактичко-оперативна покретљивост“) и позадинско-снабдевачки („што сигурније обезбеђење потпуног снабдевања“). Од целисходног решења ова два услова умногосте зависи и успешна употреба одговарајућих јединица у рату.